DOI: https://doi.org/10.30970/fp.3(61).2026.314323324

УДК 338.48:502.131.1:332.1

ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА РОЗВИТОК ЕКОТУРИСТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

ПЕТЕЦЬКИЙ Ігнацій
доктор економічних наук, викладач
Суспільної академії наук м. Лодзь
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0002-6048-8437

БІРКОВИЧ Василь Йосипович
здобувач ступеня доктора філософії
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
ORCID ID: https://orcid.org/0009-0009-2769-8705

ОЛЕКСІЙ Михайло Федорович
кандидат економічних наук, приватний підприємець
ORCID ID: https://orcid.org/0009-0004-7910-9777

ЧОРІЙ Юрій Юрійович
доктор філософії, Мукачівський історичний музей
ORCID ID: https://orcid.org/0009-0007-9626-9686

Анотація. *У статті систематизовано чинники зовнішнього та внутрішнього середовища, що визначають розвиток екотуристичної інфраструктури сільських територій в умовах інноваційної трансформації регіональної економіки. Обґрунтовано значення нормативно-правової, інвестиційної, цифрової, безпекової, природно-ресурсної та інституційної складових. У статті досліджено чинники впливу на розвиток екотуристичної інфраструктури сільських територій в умовах інноваційної трансформації регіональної економіки. Обґрунтовано роль розвитку екотуристичної інфраструктури у диверсифікації регіональної економіки, підвищенні туристичної привабливості сільських територій, створенні додаткових можливостей для зайнятості та зростання доходів місцевого населення. Визначено, що ефективність розвитку екотуристичної інфраструктури формується під впливом комплексу взаємопов'язаних природно-ресурсних, інфраструктурних, економічних, інвестиційних, інституційних та інноваційно-технологічних чинників. Встановлено основні проблеми, що стримують реалізацію туристичного потенціалу сільських територій, серед яких недостатня транспортна доступність, низький рівень сервісної та цифрової інфраструктури, обмеженість інвестиційних ресурсів та недостатня інституційна підтримка.*

Ключові слова: *екотуризм, сільські території, екотуристична інфраструктура, сталий розвиток, регіональна економіка, цифровізація, територіальні громади.*

CC BY

Постановка проблеми. Екотуризм є одним із перспективних напрямів диверсифікації регіональної економіки та забезпечення сталого розвитку сільських територій України. Особливого значення його розвиток набуває в умовах трансформації регіональної економіки, спричиненої цифровізацією, інноваційними змінами, необхідністю відновлення територій та переорієнтацією туристичних потоків. Розвиток екотуристичної інфраструктури передбачає не лише створення та модернізацію засобів розміщення, об'єктів харчування, транспортної доступності, туристичних маршрутів і рекреаційних об'єктів, а й формування сучасної інформаційно-комунікаційної, цифрової та сервісної інфраструктури. Водночас у сільських територіях зберігаються проблеми недостатньої транспортної доступності, низького рівня благоустрою, обмеженого доступу до цифрових технологій, дефіциту інвестиційних ресурсів, недостатньої якості туристичних послуг та слабкої координації між органами місцевого самоврядування, бізнесом і місцевими громадами. Сукупність зазначених чинників обмежує можливості ефективного використання туристичного потенціалу та знижує конкурентоспроможність сільських територій.

Таким чином, чинники впливу на розвиток екотуристичної інфраструктури сільських територій формують комплексну систему, що охоплює природно-ресурсні, економічні, інвестиційні, інституційні, соціальні, технологічні, інноваційні, інфраструктурні та екологічні чинники. Їх системне дослідження дозволяє визначити ключові бар'єри та можливості розвитку екотуризму, встановити пріоритетні напрями модернізації інфраструктури та сформувати ефективні механізми підтримки сільських територій.

Отже, досліджувана тема є надзвичайно актуальною як з теоретичної, так і з практичної точки зору, оскільки спрямована на визначення та систематизацію чинників, які визначають розвиток екотуристичної інфраструктури сільських територій в умовах структурних та інноваційних трансформацій регіональної економіки. Практична значущість дослідження полягає у можливості використання отриманих результатів органами державної влади та місцевого самоврядування, туристичними підприємствами, суб'єктами зеленого та сільського туризму, інвесторами й територіальними громадами для розроблення стратегій розвитку екотуристичної інфраструктури, залучення інвестицій, впровадження інновацій та забезпечення сталого соціально-економічного розвитку сільських територій.

Метою дослідження є обґрунтування та систематизація чинників впливу на розвиток екотуристичної інфраструктури сільських територій в умовах інноваційної трансформації регіональної економіки.

Для досягнення цієї мети ставляться такі завдання: проаналізувати сучасний стан та основні тенденції розвитку екотуристичної інфраструктури сільських територій, визначивши її роль у забезпеченні сталого соціально-економічного розвитку регіонів; дослідити та систематизувати основні чинники впливу на розвиток екотуристичної інфраструктури сільських територій з урахуванням природно-ресурсних, економічних, інвестиційних, соціальних, інституційних, інфраструктурних, екологічних та технологічних особливостей регіону; визначити роль інноваційних технологій та цифровізації у трансформації екотуристичної інфраструктури, оцінити їх вплив на доступність, якість і конкурентоспроможність екотуристичних послуг та розробити рекомендації щодо активізації розвитку екотуристичної інфраструктури сільських територій на основі інноваційних підходів.

У дослідженні застосовано комплекс методів, що дозволив провести системний

CC BY

аналіз чинників впливу та визначити пріоритетні напрями розвитку екотуристичної інфраструктури сільських територій в умовах інноваційної трансформації регіональної економіки. У процесі написання статті використано методи аналізу і синтезу для узагальнення наукових підходів до визначення сутності екотуристичної інфраструктури та систематизації чинників її розвитку. Метод систематизації застосовано для групування чинників за основними сферами впливу та визначення їх ролі у формуванні сприятливих умов для розвитку екотуристичної діяльності. Порівняльний аналіз дозволив визначити особливості розвитку екотуристичної інфраструктури різних типів сільських територій та виявити ключові відмінності у впливі економічних, соціальних, інституційних та інноваційно-технологічних чинників. Метод узагальнення використано для визначення ключових проблем і перспектив модернізації екотуристичної інфраструктури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика розвитку екотуристичної інфраструктури, екологічного туризму та забезпечення сталого розвитку туристичних територій досліджується у працях багатьох українських науковців. Так, Безугла Л. С., Ільченко Т. В. у своїй праці досліджують сутність екотуристичної інфраструктури, аналізують її сучасний стан та обґрунтовують основні складові її формування, акцентуючи увагу на необхідності комплексного розвитку інфраструктурного забезпечення екотуризму.

Довгаль О. В., Безугла Л. С. розглядають питання формування регіональної інноваційної моделі розвитку екотуристичної інфраструктури, акцентуючи увагу на ролі інноваційних підходів у забезпеченні ефективного використання туристичного потенціалу регіонів. Габчак Н. Ф., Дубіс Л. Ф. зосереджують увагу на особливостях формування екотуристичної інфраструктури на території природно-заповідного фонду, зокрема в межах національного природного парку «Зачарований край» Закарпатської області.

Проблеми та перспективи розвитку екологічного туризму в Україні досліджують Нікітенко К. С., Паньків Н., Скрипник М., Табенська О. І., Прилуцький А. М. Зокрема, Нікітенко К. С. визначає потенціал розвитку екотуризму в Україні та окреслює основні проблеми, що стримують його активізацію. Паньків Н., Скрипник М. розглядають екологічний туризм як один із пріоритетних напрямів сталого розвитку туристичної сфери, акцентуючи увагу на сучасних викликах та необхідності адаптації туристичної діяльності до принципів сталості. Табенська О. І., Прилуцький А. М. досліджують проблеми та перспективи розвитку екологічного туризму, визначаючи передумови його подальшого функціонування та можливості використання природного потенціалу територій.

Окремий напрям досліджень становлять питання туристичної привабливості територіальних громад. Так, Гуцал Л. А., Шоробура І. М. досліджують процес формування туристичної привабливості територіальних громад України, що є важливим підґрунтям для розвитку туристичної інфраструктури на локальному та регіональному рівнях.

Отже, проведений аналіз наукових праць дозволяє виокремити декілька основних напрямів дослідження: формування та структуризація екотуристичної інфраструктури; інноваційні моделі її розвитку; використання природно-ресурсного потенціалу територій; розвиток екологічного туризму в контексті сталого розвитку; а також підвищення туристичної привабливості територіальних громад.

Попри значну кількість конструктивних ідей, пропозицій, висновків і узагальнень, проблема комплексного дослідження чинників впливу на розвиток

CC BY

екотуристичної інфраструктури саме сільських територій в умовах інноваційної трансформації регіональної економіки потребує подальшого поглибленого аналізу.

Виклад основних результатів. Розвиток екотуризму в сільських територіях залежить не лише від наявності природних ресурсів, мальовничих ландшафтів чи об'єктів природно-заповідного фонду. Його результативність визначається сукупністю чинників зовнішнього та внутрішнього середовища, які формують організаційні, інфраструктурні, економічні, екологічні й управлінські умови для створення якісного екотуристичного продукту. У сучасних наукових дослідженнях українських учених екотуризм розглядається як складова сталого розвитку, що поєднує охорону довкілля, підтримку місцевих громад, диверсифікацію сільської економіки та формування туристичної привабливості регіонів [1; С. 72].

Зовнішнє середовище розвитку екотуризму охоплює ті умови, які формуються поза межами окремої громади або туристичного суб'єкта, але істотно впливають на можливості використання її природного й рекреаційного потенціалу. До таких чинників належать державна та регіональна політика у сфері туризму, нормативно-правове регулювання, інвестиційний клімат, туристичний попит, транспортна доступність, рівень безпеки, цифровізація туристичного ринку, міжнародні тенденції сталого туризму, кліматичні та воєнні ризики. Саме зовнішнє середовище визначає рамкові умови, у яких громада може перетворювати власні ресурси на конкурентоспроможний екотуристичний продукт.

Важливим зовнішнім чинником є нормативно-правова та програмна підтримка розвитку туризму. О. В. Довгаль і Л. С. Безугла, аналізуючи регіональну інноваційну модель розвитку екотуристичної інфраструктури, наголошують на значенні узгодження нормативно-правової бази, регіональних програм і практичних механізмів управління туристичною сферою [2; С. 26]. Якщо регіональна політика не містить чітких пріоритетів щодо екотуризму, розвитку маршрутів, природоохоронної інфраструктури, підтримки малого бізнесу та цифрового просування, то навіть території з високим природним потенціалом залишаються малозалученими до туристичного обороту.

Водночас зовнішнє середовище формує і ринкові умови. Зростання інтересу до екологічно відповідального відпочинку, локальної автентики, природних маршрутів, гастрономічних і сільських туристичних продуктів створює попит, який стимулює громади розвивати екотуристичну інфраструктуру. Н. Паньків і М. Скрипник розглядають екологічний туризм як пріоритетний напрям сталого розвитку туризму в Україні, підкреслюючи необхідність екологізації туристичної індустрії та перетворення сталого туризму на управлінську стратегію [5; С. 229–230]. Отже, зовнішній попит є не лише економічним сигналом для бізнесу, а й індикатором зміни споживчої культури туристів.

До зовнішніх чинників належать також інноваційні та цифрові трансформації туристичного ринку. Сучасний турист дедалі частіше обирає маршрут через онлайн-платформи, інтерактивні карти, соціальні мережі, мобільні застосунки та електронні сервіси бронювання. У цьому контексті слабка цифрова представленість сільської території знижує її видимість і конкурентоспроможність. Л. С. Безугла, досліджуючи популяризацію українського екотуризму на міжнародних ринках, акцентує увагу на важливості просування екотуристичних продуктів, використання маркетингових інструментів і підвищення конкурентоспроможності екотуристичної інфраструктури [10; С. 107].

Внутрішнє середовище охоплює ресурси, можливості та обмеження самої

CC BY

сільської території. Воно включає природно-рекреаційний потенціал, стан локальної інфраструктури, підприємницьку активність населення, кадрове забезпечення, якість місцевого управління, соціальний капітал громади, рівень екологічної культури, наявність туристичних маршрутів, закладів розміщення, харчування, інформаційних пунктів, екологічних стежок і сервісів для відвідувачів. Саме внутрішні чинники визначають, чи здатна територія практично реалізувати можливості, які відкриває зовнішнє середовище.

Ключовим внутрішнім чинником є природно-ресурсна основа. Природні ландшафти, ліси, річки, озера, заповідні території, унікальні геологічні, флористичні та фауністичні об'єкти формують первинну привабливість території. Проте наявність ресурсів не є достатньою умовою розвитку екотуризму. Як зазначають Н. Ф. Габчак і Л. Ф. Дубіс, функціонування екотуристичної інфраструктури потребує еколого-пізнавальних стежок, туристичних маршрутів, візит-центрів, інформаційних пунктів, спеціально обладнаних зон, історико-культурних об'єктів, закладів розміщення та харчування [3]. Отже, природний потенціал набуває економічного й соціального значення лише через його інфраструктурне та організаційне забезпечення.

Не менш важливим є соціально-економічний потенціал громади. Екотуризм може створювати робочі місця, розширювати можливості самозайнятості, стимулювати розвиток садиб, крафтового виробництва, локальної гастрономії, народних ремесел, фермерських господарств і малого бізнесу. І. С. Калмикова доводить, що сільський туризм може бути джерелом доходів для малого й середнього бізнесу, особистих селянських господарств та сімейних ферм, а також інструментом сталого розвитку територіальних громад [8]. Подібну позицію розвивають О. В. Величко та Я. Е. Андрющенко, які пов'язують зелений туризм із використанням природно-заповідного фонду, історико-архітектурної спадщини й аграрного сектору, зокрема виробництва органічної продукції [9].

Суттєву роль відіграє інституційна спроможність місцевої влади. Територіальна громада повинна не лише володіти ресурсами, а й мати здатність планувати розвиток, формувати туристичний бренд, координувати зацікавлених учасників, залучати гранти, інвесторів і партнерів. Л. Гуцал та І. Шоробура підкреслюють, що туристична привабливість громад формується через поєднання специфіки ресурсів, транспортно-географічного розташування, інформативності та доступності для туристів [7]. Це означає, що внутрішні управлінські рішення безпосередньо впливають на те, чи буде громада сприйматися як зручна, безпечна і перспективна екотуристична дестинація.

Взаємодія зовнішніх і внутрішніх чинників має системний характер. Зовнішнє середовище може створити сприятливі можливості — попит, фінансування, державні програми, цифрові канали просування, міжнародну зацікавленість, однак без внутрішньої готовності громади ці можливості залишаються нереалізованими. І навпаки, навіть активна громада з якісним природним потенціалом не зможе стабільно розвивати екотуризм без належної безпеки, транспортної доступності, правового регулювання, інвестиційної підтримки та присутності на туристичному ринку.

Особливої актуальності набуває безпековий чинник, який в умовах війни став одним із визначальних для туристичної діяльності в Україні. Він впливає на мобільність туристів, інвестиційні рішення, функціонування маршрутів, страхування, логістику та репутацію дестинацій. Водночас у безпечніших регіонах екотуризм може виконувати відновлювальну функцію: підтримувати локальні економіки, створювати додаткові доходи, сприяти психологічному відновленню населення, популяризувати

CC BY

природну й культурну спадщину. О. Табенська та А. Прилуцький пов'язують перспективи екологічного туризму з інноваційними проєктами, які можуть бути використані для розвитку територіальних громад [6; С. 300–306].

Систематизацію чинників зовнішнього та внутрішнього середовища розвитку екотуризму подано в табл. 1.

Таблиця 1

Систематизація чинників зовнішнього та внутрішнього середовища розвитку екотуризму

Група чинників	**Зміст**	**Значення для розвитку екотуризму**
Зовнішні чинники	Нормативно-правова політика, регіональні програми, туристичний попит, інвестиційний клімат, цифровізація ринку, безпекові та кліматичні виклики.	Формують рамкові умови, можливості фінансування, доступ до ринків і загальну привабливість території для туристів та інвесторів.
Внутрішні чинники	Природно-рекреаційний потенціал, інфраструктура, підприємницька активність, кадри, місцеве управління, соціальний капітал громади.	Визначають здатність громади перетворити ресурси на якісний екотуристичний продукт і забезпечити сталість його функціонування.
Інтегрований вплив	Поєднання зовнішніх можливостей із внутрішньою спроможністю громади.	Забезпечує конкурентоспроможність дестинації, збереження довкілля, економічну диверсифікацію та розвиток сільських територій.

Джерело: узагальнено автором за [1; 2; 4; 7; 8; 9].

Таким чином, роль чинників зовнішнього та внутрішнього середовища полягає у формуванні комплексних передумов розвитку екотуризму. Зовнішні чинники задають стратегічні, ринкові, нормативні, інвестиційні, технологічні та безпекові умови, а внутрішні визначають реальну здатність сільської території організувати екотуристичну діяльність, забезпечити якість послуг і зберегти природну основу туризму. Лише узгоджена дія цих двох груп чинників дає змогу перетворити екотуризм із потенційної можливості на дієвий інструмент сталого розвитку сільських територій, підвищення зайнятості, зростання доходів громад, посилення туристичної привабливості та екологічної відповідальності регіональної економіки.

Висновки. Розвиток екотуристичної інфраструктури сільських територій є важливою передумовою диверсифікації регіональної економіки, підвищення туристичної привабливості територій та забезпечення додаткових можливостей для зайнятості й доходів місцевого населення. Проведений аналіз засвідчує, що ефективність функціонування екотуристичної інфраструктури визначається не окремим чинником, а їх комплексною взаємодією. Водночас на сільських територіях наявний значний природно-рекреаційний та культурний потенціал часто залишається недостатньо реалізованим через слабку транспортну доступність, недостатній рівень сервісної та цифрової інфраструктури, обмеженість інвестиційних ресурсів і недостатню інституційну підтримку.

Особливу роль у сучасних умовах відіграють інноваційні та технологічні чинники, які формують нові можливості для розвитку екотуристичної інфраструктури. Використання цифрових платформ, геоінформаційних технологій, онлайн-сервісів бронювання, цифрової навігації, мобільних застосунків та інструментів цифрового маркетингу сприяє підвищенню доступності туристичних послуг, інформаційної відкритості територій та їх конкурентоспроможності. Водночас

CC BY

інноваційна трансформація має охоплювати не лише цифровізацію, а й впровадження екологічних технологій, енергоефективних рішень, систем раціонального використання ресурсів та управління відходами.

Аналіз чинників впливу дозволяє стверджувати, що природно-ресурсні можливості сільських територій повинні бути доповнені відповідною інфраструктурною, економічною, інституційною та інноваційною основою. Важливе значення має узгодження інтересів органів місцевого самоврядування, суб'єктів туристичного бізнесу, місцевого населення, інвесторів та природоохоронних структур. Така взаємодія створює передумови для формування туристичних кластерів, розвитку державно-приватного партнерства та залучення інвестицій у модернізацію екотуристичної інфраструктури.

Системний підхід до визначення та оцінювання чинників розвитку екотуристичної інфраструктури дозволяє не лише підвищити ефективність використання туристичного потенціалу сільських територій, а й забезпечити позитивний мультиплікативний ефект для регіональної економіки через створення нових робочих місць, розвиток малого підприємництва, збільшення місцевих доходів, збереження природної та культурної спадщини. При цьому стратегічним орієнтиром має залишатися забезпечення балансу між економічними результатами туристичної діяльності, соціальними інтересами територіальних громад та збереженням природного середовища.

Перспективи подальших досліджень у сфері розвитку екотуристичної інфраструктури сільських територій передбачають, насамперед, удосконалення методичних підходів до оцінювання впливу окремих груп чинників на рівень інфраструктурного забезпечення та туристичну привабливість територій. Доцільним є розроблення системи кількісних індикаторів, яка дозволила б визначати вагомість природно-ресурсних, економічних, інвестиційних, соціальних, інституційних, інфраструктурних та інноваційно-технологічних чинників.

Список використаної літератури:

1. Безугла Л. С., Ільченко Т. В. Аналіз екотуристичної інфраструктури та формування її складових елементів. Підприємництво та інновації. 2020. № 11-2. С. 72–77. DOI: https://doi.org/10.37320/2415-3583/11.30. URL: https://www.ei-journal.in.ua/index.php/journal/article/view/289 (дата звернення: 29.06.2026).

2. Довгаль О. В., Безугла Л. С. Регіональна інноваційна модель розвитку екотуристичної інфраструктури. Вісник аграрної науки Причорномор'я. 2020. Вип. 2 (106). С. 25–34. DOI: https://doi.org/10.31521/2313-092X/2020-2(106)-3. URL: https://bsagriculture.com.ua/uk/journals/tom-24-2-2020/regionalna-innovatsiyna-model-rozvitku-ekoturistichnoyi-infrastrukturi (дата звернення: 20.06.2026).

3. Габчак Н. Ф., Дубіс Л. Ф. Формування екотуристичної інфраструктури в межах національного природного парку «Зачарований край» Закарпатської області. Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Економічні науки. 2021. № 3 (62). С. 55–61. DOI: https://doi.org/10.32689/2523-4536/62-9. URL: https://journals.maup.com.ua/index.php/economics/article/view/1171 (дата звернення: 27.06.2026).

4. Нікітенко К. С. Розвиток екотуризму в Україні: потенціал та проблеми. Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка. 2023. № 15. С. 259–263. DOI: https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.15.32. URL: https://tnv-econom.ksauniv.ks.ua/index.php/journal/article/view/348 (дата звернення: 21.06.2026).

CC BY

5. Паньків Н., Скрипник М. Екологічний туризм як пріоритетний напрямок сталого розвитку туризму в Україні: виклики сьогодення. Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences. 2022. Т. 308, № 4. С. 229–240. DOI: https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-308-4-36. URL: https://heraldes.khmnu.edu.ua/index.php/heraldes/article/view/1019 (дата звернення: 29.06.2026).

6. Табенська О. І., Прилуцький А. М. Проблеми та перспективи розвитку екологічного туризму в Україні. Економіка та суспільство. 2023. № 51. С. 300–309. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-51-37. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2494 (дата звернення: 29.06.2026).

7. Гуцал Л. А., Шоробура І. М. Формування туристичної привабливості територіальних громад в Україні. Економіка та суспільство. 2023. № 49. С. 418–422. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-47. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2356 (дата звернення: 29.06.2026).

8. Калмикова І. С. Сільський туризм в стратегічному плануванні сталого розвитку сільських територій. Економіка харчової промисловості. 2021. Т. 13, вип. 2. С. 112–122. DOI: https://doi.org/10.15673/fie.v13i2.2047. URL: https://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF%2Fechp_2021_13_2_15.pdf&P21DBN=UJRN (дата звернення: 24.06.2026).

9. Величко О. В., Андрющенко Я. Е. Сільський зелений туризм як фактор розвитку сільських територій. Modern Economics. 2021. № 29. С. 40–48. DOI: https://doi.org/10.31521/modecon.V29(2021)-07. URL: https://modecon.mnau.edu.ua/rural-green-tourism-as-a/ (дата звернення: 29.06.2026).

10. Безугла Л. С. Популяризація українського екотуризму на міжнародних ринках. Економічний вісник Національного гірничого університету. 2021. № 3 (75). С. 105–114. DOI: https://doi.org/10.33271/ebdut/75.105. URL: https://ev.nmu.org.ua/index.php/uk/archive?arh_article=1365 (дата звернення: 27.06.2026).

Дата надходження статті: 25.08.2026
Дата прийняття статті: 17.09.2026
Дата публікації статті: 30.09.2026

CC BY